RUHLARIN GIDASI

15. Asır Şairi Feyzî'nin *Kût-ı Rûhî* İsimli Mevlidi

Hazırlayanlar
Arzu Atik - Güler Doğan Averbek

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1718
KÜLTÜR SERİSİ: 1962

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-139-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kitap Editörü: Mehmet Bilâl Yamak

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE. TİC. A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul- 2021

Arzu Atik: Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 2000'de lisans, 2003'te yüksek lisans derecelerini aldı. Doktorasını 2009'da "Celilî'nin Leyla ve Mecnun'u ve Nizamî'nin Leyla ve Mecnun'u ile Karşılaştırılması" başlıklı teziyle Marmara Üniversitesi'nde tamamladı. Boğaziçi Üniversitesi'nde Türkçe okutmanı ve aynı üniversitenin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Prof. Dr. Günay Kut başkanlığında "Millet Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan Türkçe ve Farsça Yazma Eserlerin Yeniden Kataloglanması" ile "İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmalarının Kataloglanması" projelerinde görev aldı. Hollanda'da iki yıl süreyle kütüphane araştırmaları yürüttü. Davetli konuşmacı olarak Princeton Üniversitesi'nde ve Chicago Üniversitesi'nde konferanslar verdi. Halen İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesidir. Klasik ve son dönem Osmanlı şiiri, çalışma alanları arasında yer almaktadır.

Güler Doğan Averbek: İlk ve orta tahsilini, dünyaya geldiği İzmit'te tamamladı. Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Prof. Dr. Günay Kut'un danışmanlığında "Tâ'ib Mehmed Çelebi ve Dîvânı" başlıklı tez ile Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, Eski Türk Edebiyatı alanında yüksek lisans tahsilini; Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda Prof. Dr. Orhan Bilgin'in danışmanlığında "Edirneli Nazmî Dîvânı" başlıklı tez ile doktora tahsilini tamamladı. İslâm İşbirliği Teşkilâtı'na bağlı İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi'nde (IRCICA) araştırmacı olarak görev yaptı. İstanbul Medeniyet Üniversitesi ve İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nde dersler verdi. Almanya'da İslâm yazmaları hakkında muhtelif çalışmalar yürüttü. Halen Marmara Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyesidir ve Eski Türk Edebiyatı sahasında çalışmalarına devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ
11

GİRİŞ
15

METİN HAZIRLANIRKEN
TAKİP EDİLEN YÖNTEM
47

BİBLİYOGRAFYA
49

KÛT-I RÛHÎ/RUHLARIN GIDASI
51

ÖN SÖZ

15. asır şairi Feyzî'nin bu çalışmaya konu olan *Kût-ı Rûhî* (898/1493) adlı mevlidini,[1] hem nüsha hem muhteva olarak önemli kılan birkaç husus vardır. Bunlardan biri, elde eserin yegâne nüshasının bulunmasıdır. Bir diğer husus ise bu yegâne nüshanın, koleksiyonuyla meşhur Hattat Hasan Tahsin Efendi kütüphanesinden çıkmış olmasıdır. Başkaca önemli bir özellik de yazmanın sonradan yenilendiği anlaşılan cildinin, 17. asrın ünlü lake cilt ustalarından Çakerî'ye ait olmasıdır. *Kût-ı Rûhî*, Sultan II. Bayezid'e sunulmak üzere kaleme alınmıştır. Eserin dili ve neredeyse tamamı harekeli olan nüshası, telif tarihine nazaran eski özellikler göstermektedir.

Çalışmanın odağında, *Kût-ı Rûhî*'nin metni ve günümüz Türkçesi ile söylenişi bulunmaktadır. Metin kısmında Arap harfleriyle verilen ayet ve hadisler ile muhtelif Arapça, Farsça ifadeler ve beyitlerin Türkçe karşılıkları, nesir kısmında yer almıştır. Ayetlerde Hasan Basri Çantay'ın hazırladığı meal kullanılmış, ancak imlâ günümüze uygun hâle getirilmiştir.[2] Giriş bölümünde, müellif Feyzî hakkında derlenen kısıtlı malumatın yanı sıra eser hakkında bilgi verilmiş ve eserin bağlı bulunduğu mevlid geleneği kısaca ele alınmıştır. Tür adı olarak mevlid sorgulanırken bu türün muhtevası sebebiyle değil, Hz. Peygamber'in (SAV) doğum gününde yani mevlid ihtifalinde okunmak üzere kaleme alındığı için *mevlid* adını aldığı üzerinde durulmuştur.

Naatler, samimi duygularla yazılan, riya kokmayan, son derece lirik metinlerdir. Mevlid türündeki eserleri de bu kapsamda değer-

---

1 Nüshanın ilk defa ilim âleminin dikkatine sunulduğu çalışma için bkz. Güler Doğan Averbek, "Berlin Devlet Kütüphanesi'nde Bulunan Kataloglanmamış Türkçe Yazmalar Üzerine Tespitler," *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 24 (2020): 21.

2 *Kur'ân-ı Hakim ve Meâl-i Kerim*, haz. Hasan Basri Çantay. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1952.

lendirmek mümkündür. Türk edebiyatında pek çok mevlid yazılmış olmasının ardındaki neden, bu samimi duygular olmalıdır. *Kût-ı Rûhî*'de de Feyzî'nin Hz. Peygamber'e (SAV) duyduğu samimi sevgi hissedilmekte ve tabiri caizse bazı mısralar buram buram muhabbet ve özlem kokmaktadır.

Neclâ Pekolcay'ın, Süleyman Çelebi'nin mevlidi hakkındaki "ondan sonra pek çok mevlid metni kaleme alınmış bulunmakla beraber, bu metinlerden hiçbiri Süleyman Çelebi'nin eserinden üstün sayılamamıştır. *Vesîletü'n-necât*, bundan dolayı, sehl-i mümteni addedilmiştir."[3] hükmüne katılmakla beraber Feyzî'nin mevlidinin de dil bakımından, üslûp açısından ve kurgu cihetiyle yani edebî bakımdan üstün bir eser olduğu kanaatindeyiz.

Bu çalışma "Berlin Devlet Kütüphanesi'nde Bulunan Kayıtsız Türkçe Yazmaların Tespiti"[4] adlı proje sayesinde vücut bulmuştur. Proje çalışmaları esnasında tespit edilen mühim eserlerden bazıları peyderpey ilim âleminin dikkatine sunulmuş; daha önce *Bitlisli Şükrî Dîvânı*[5] ile Hamdullah Hamdî'nin *Leylâ vü Mecnûn*[6] mesnevisi, Rıza Nur'un *Türk Şiirbiligi*[7] adlı eseri neşredilmiştir. Elinizdeki eser, bu safahatın son halkasıdır. Âşık Çelebi'nin, söz konusu proje ile varlığı ilk kez tespit edilen ahlâk ve siyasete dair risalesi ise bu satırların yazarlarının bir sonraki çalışması olacaktır.

Bahsi geçen proje sayesinde hayat bulan her eserde Berlin Devlet Kütüphanesi, Şarkiyat Bölümü görevlilerinin katkısı büyüktür. Başta bölüm müdürü Christoph Rauch olmak üzere Melitta Multani'ye, Nicolé Fürtig'e, Berhanu Baysa'ya ve Türkçe Yazmalar sorumlusu Dr. Thoralf Hanstein'a müteşekkiriz. Ayrıca metni okuyarak kıymetli değerlendirmelerini bizimle paylaşma lütfunda bulunan Muhterem Hocamız Prof. Dr. Günay Kut'a, kitabın editörlüğünü yapan ve tasav-

---

3 Süleyman Çelebi, *Mevlid*, haz. Neclâ Pekolcay, 5. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016, s. 15.

4 Güler Doğan Averbek, "Berlin Devlet Kütüphanesi'nde Bulunan Kayıtsız Türkçe Yazmaların Tespiti," İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri, 2019/1504, 19.06.2019-19.06.2020.

5 Güler Doğan Averbek, *Bitlisli Şükrî Dîvânı*, İstanbul: DBY Yayınları, 2020.

6 Hamdullâh Hamdî, *Leylâ vü Mecnûn: İnceleme, Metin, Tıpkıbasım*, haz. Güler Doğan Averbek, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2020.

7 Rıza Nur, *Türk Şiirbiligi*, haz. Güler Doğan Averbek-Arzu Atik, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2021.

vufi bahislerde yardımlarını esirgemeyen Dr. Mehmet Bilâl Yamak'a, bu çalışmanın yayına hazırlık safahatını yakından takip eden ve neşredilmesini sağlayan İhsan Ayal'a, yayınevi editörlük vazifesini üstlenen Göktürk Ömer Çakır'a, çalışmanın dijital hazırlığını titizlikle yürüten Mahmut Doğan'a, Ötüken Neşriyat Genel Müdürü Ertuğrul Alpay'a teşekkür ederiz. Son olarak tüm çalışmalarımızda desteklerini gördüğümüz aile efradımıza içten teşekkür ederiz.

Arzu Atik-Güler Doğan Averbek
İstanbul, 2021

GİRİŞ

Mevlid geleneği

Mevlid merasimleri, takip edilebildiği kadarıyla resmî olarak ilk kez Kuzey Afrika'da Fatımî hükümdarı Muiz Lidinillah (salt. 972-975) tarafından tertip edilmeye başlanmıştır.[1] Görkemli devlet törenleri olarak tertiplenen bu ihtifallere halkın da iştirak ettiği kaydedilmektedir.[2] Daha sonra benzer merasimler, Eyyubîlerin Erbil'deki Atabeyi Muzafferüddin Kökböri (salt. 1190-1233) tarafından düzenlenmiştir.[3] Soyu, baba tarafından sahabe Dihye b. Halife el-Kelbî'ye dayanan İbn Dihye el-Kelbî, Erbil'e gerçekleştirdiği seyahatinde (604/1207) Kökböri'nin tertiplettirdiği mevlid merasimlerini görmüş ve bu vesileyle *et-Tenvîr fî Mevlidi's-Sirâci'l-Münîr* adıyla mensur bir mevlid kaleme alarak Kökböri'ye sunmuştur.[4]

İsmail Durmuş, Arap edebiyatında mevlidi ele aldığı yazısında Kelbî'nin mevzubahis eserinin, şöhretinden dolayı ilk mevlid olarak bilindiğini; fakat bundan önce Ali b. Hamza el-Kisâ'î'nin (ö. 189/805), Vâkıdî'nin (ö. 207/823), Muhammed b. İshak el-Müseyyebî'nin (ö. 236/850) ve Ebu'l-Kâsım Abdülvâhid b. Muhammed el-Mutarriz'in (ö. 439/1047) mevlid addedilebilecek eserler yazdıklarını, hatta Gazzâlî'ye bir mevlid nisbet edildiğini haber vermektedir.[5]

---

1 Ahmet Özel, "Mevlid," *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 29, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004, s. 475.

2 Özel, *agm*, s. 475.

3 Özel, *agm*, s. 475.

4 İbn Dihye el-Kelbî, *Mevlid Geleneğinin Önemli Bir Halkası: et-Tenvîr fî Mevlidi's-Sirâci'l-Münîr*, haz. Nevzat Erkan, Ahmet İhsan Dündar, ed. İsa Akpınar. Bursa: Bursa Akademi, 2020, s. 35-36.

5 İsmail Durmuş, "Mevlid: Arap Edebiyatı," *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 29, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004, s. 480.

Eserinin mukaddimesinde mevlid ihtifalini ihdas eden kişinin Kökböri olduğunu bildiren ve onu öven Kelbî, "Resûlullah'ın nesebine, doğumuna, vefatına, göz alıcı kimi özelliklerine ve mucizelerine ilmî nüktelerle dikkat çeken bazı sözler kaleme aldım."[6] diyerek mevlidinin muhtevasını özetlemektedir. Kabaca ifade edilen bu yapı, sonraki asırlarda farklı dillerde mensur veya manzum biçimde hayat bulan mevlidlerin kurgusunu da göstermektedir.

Asırlar boyunca İslâm coğrafyasının farklı bölgelerinde tertip edilen mevlid törenlerinde Ka'b b. Züheyr'in (ö. 645?) *Kasîde-i Bürde*, Bûsîrî'nin (ö. 1296?) yine *Kasîde-i Bürde*, İbnü'l-Cezerî'nin (ö. 1429) *Mevlidü'n-Nebî*, el-Berzencî'nin (ö. 1764) *Ikdü'l-Cevher*, Süleyman Çelebi'nin (ö. 1422) *Vesîletü'n-Necât* adlı eserleri ile bunların muhtelif tercümelerinin okunduğu bilinmektedir.[7]

Osmanlılar'da kayıtlara geçen resmî merasimler ilk defa III. Murad (salt. 1574-1595) devrinde, 996/1588 yılında görülse de[8] Saray ihtifallerinin Kanunî devrinde (salt. 1520-1566) başladığı, hatta Osman Gazi devrinde (salt. 1302-1324) başlamış olabileceği ileri sürülmektedir.[9] Ancak Anadolu'da mevlid ihtifalinin halk arasında ne zaman başladığı ve yayıldığı meçhuldür. Bu hususta Pekolcay'ın, mevlid ihtifalinin Süleyman Çelebi'nin eserinin telif tarihi olan 812/1409'dan sonra görüldüğü ve III. Murad devrinde Osmanlı İmparatorluğu'na girdiği[10] şeklindeki kanaatine katılmak mümkün değildir.

Fatih devri (salt. 1444-1446, 1451-1481) şairlerinden Ahmed'in 873/1468-1469 tarihli mevlidinde yer alan, mevlid ihtifalini teşvik eden kısım, bu merasimlerin halk arasında çok daha erken tarihlerde yaygın olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır. Erken dönem mevlid türü örneği olan ve kurgusuyla pek çok mevlid metninden ayrılan eserinde Ahmed, ana konuya geçmeden önce bir gelenek olarak mevlide değinmiş ve mevlid ihtifalinden bahseden iki hikâye sunmuştur.

---

6 Kelbî, *age,* s. 36.

7 Özel, *agm*, s. 477.

8 Özel, *agm*, s. 477.

9 Mehmet Şeker, "Mevlid: Osmanlılar'da Mevlid Törenleri," *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 29, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004, s. 479.

10 Süleyman Çelebi, *age,* s. 21.

İlk hikâyede; Bağdat'ta Peygamber âşıkı bir kişinin, her yıl Rebiülevvel ayında mevlid zamanı halka ziyafet verip hayır işlemesinden çok etkilenen Yahudi komşusunun gece rüyasında Hz. Peygamber'i (SAV) görüp iman etmesi, sabah mutluluktan ağlayarak beyine rüyasını anlatması ve onların da her yıl mevlid günü halka ziyafet vermeleri sebebiyle yani mevlide hürmet ettikleri için ahirette iman elbisesiyle ödüllendirilmeleri etkili bir şekilde anlatılır. Ehemmiyetine binaen söz konusu hikâyeyi iktibas ediyoruz.[11]

Şehr-i Baġdād'da var idi bir kişi
Gice gündüz ḫayr-idi anuñ işi
Muṣṭafā ʿışḳında ḳoyup başını
Aḳıdurdı dāyimā göz yaşını
Ḫalḳa inʿām ider-idi dāyim ol
Yidürüp envāʿ-ı niʿmetleri bol
Başdan ayaġa ol-ıdı cümle rūḥ
Luṭf-der-luṭf u fütūḥ-ender-fütūḥ
Her Rebīʿü'l-evvel ayı Muṣṭafā
Mevlidin eyler-idi ol pür ṣafā
Bir Yahūdī cārı var-ıdı anuñ
Fısḳ u ʿiṣyān dāyimā kārdı anuñ
Aña bir gün ʿavreti didi i yār
Ne ʿaceb işler ider her yıl bu cār
Her Rebīʿü'l-evvel ayı ol kişi
Ḫayr eyler yidürür ḫalḳa aşı
Aña eri didi bilgil iy nigār
Bir nebīsi vardur anuñ baḫtiyār
Aḥmed-i Muḫtār durur nāmı anuñ
Cümleʿālem cürʿa-ḫor-ı cāmı_anuñ
İsmi Tevrīt içre anuñ meṣtūrdur
Her kitābda nāmı anuñ mezkūrdur
Ol ayuñ on ikisinde ol ḥabīb
Hem dü-şenbe gicesinde ol ḥasīb

[11] Ahmed, *Mevlid*, yazma eser, Berlin Devlet Kütüphanesi, Hs. or. 10913, vr. 34a-36a. Aynı iki hikâye Muhibbî'nin, derleme intibaını uyandıran mevlidinde de mevcuttur (Bkz. Nefise Şaliş, "Muhibbî Hayatı, Eserleri ve Mevlid'i," Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 90-98).

Anesinden doġdı ol çün bedr-i tām
Dü cihānuñ āfitābı ol hümām
Anuñ-içün anda bayram ider ol
Cümle ḫalḳa luṭf u inʿām ider ol
Çün işitdi iş-bu sırrı ol nigār
Āh idüp aġladı anda zār u zār
İrdi ol vaḳt añaʿışḳ-ı Muṣṭafā
Ṭoldı ḳalbi ẕevḳ ü şevḳ-ile ṣafā
Çünki ol şevḳ-ile yatdı ol gice
Ḫāb içre gördi kim nūr-ı dücā
Ḥāżır oldı cümle Aṣḥābıyıla
Āfitāb-veş kevkebi ayı bile
Ol nigār didi bu gün yüzlü şerīf
Kim durur yoḳ buncılayın hīç laṭīf
Didiler Muḫtār Muḥammed bu durur
Zülf-i sünbül laʿl-i leb misk bu durur
Varubanın añа ol virdi selām
Luṭf-ıla aldı selāmın ol hümām
Yā Resūla'llāh diyüp çaġırdı ol
Luṭf-ıla Lebbeyk didi ol Resūl
Aġladı ol gül-ʿiẕār āh eyledi
Ben saña kem-ter ḳaravaşam didi
Baña Lebbeyk dimeñe nedür sebeb
İy leṭāfet maʿdini kān-ı edeb
Añа didi ol Şefīʿü'l-müẕnibīn
Ol laṭīf ol raḥmeten li'l-ʿālemīn
Taʿẓīm itdüñ çün beni sen iy nigār
Bil ḳabūl eyledi seni Kirdigār
Mevlüdümi çünki taʿẓīm eyledüñ
Fi'l-ḫaḳīka beni tefḫīm eyledüñ
Saña īmān ḫilʿatin virdi Ḫuḏā
Tā ebed sen benden olmazsın cüḏā
Añа īmān telḳīn itdi ol ḥabīb
Ol nesīb ü ol lebīb ü ol ḥasīb
Defʿaten īmān getürdi ol nigār
Ḥaẓẓı anuñ tevfīḳ oldı baḫtiyār
Çün uyandı uyḳudan ol gül-ʿiẕār
Şāḏ oluban aġladı ol zār u zār

ʿIşḳ-ıla ol vaḳtde didi ol nigār
Muṣṭafā'ya nẕr olsun nem ki var
Yılda bir gez mevlidin eyleyeyin
Niʿmet-ile ḫalḳı ben ṭoylayayın
Erini gördi ṣabāḥın şāḏikām
Didi noldun böyle olduñ iy hümām
Didi gördüm bu gice sen gördügüñ
Ḫāk-i pāyine yüzüñi sürdügüñ
Ben aña īmān getürdüm iy nigār
Cān u başı aña eyledüm niṯār
Yılda bir gez mevlidi eylediler
Niʿmet-ile maḫlūḳı ṭoyladılar
ʿIşḳ-ıla şevḳ-ile anlar öldiler
Ol ḥabīb ḳatında maḳbūl oldılar
Mevlide itdükler-içün ḥürmeti
Anlara virildi īmān ḫilʿati

Ahmed, bu hikâyeden hemen sonra daha iyisini söyleyeceğini vaadederek bir gencin yaşlı annesinden kalan parayla nasıl bir hayır yapacağını düşünürken yolda mevlid okumak için bir araya gelmiş topluluğa rastladığını, aynı gece rüyasında merasimdeki herkesin yüce bir köşke girdiği hâlde mevlid okutmadığı için kendisine izin verilmediğini gördüğünü, uyanınca o parayla mevlid okutup ikramlarda bulunduğunu, ölene kadar mevlid okuttuğunu ve bu sayede dünyadan gülerek gittiğini anlatarak mevlid merasimi tertip etmenin faziletlerini okuyucu nezdinde pekiştirir:[12]

Bir ʿazīz var-ıdı Zeyd oġlı ʿAlī
Dirler-idi aña ol-ıdı velī
Var-ıdı dir cārumuz bir ʿābide
Ṣāliḥaydı nāṣiḥaydı zāhide
Bir gün aña ṣundı_ecel cām-ı fenā
Bunda yoḳ durur kimesneye beḳā
Eyledi bu fānī dünyādan sefer
Bunda gelen kimse ṭurmayup gider
Bir fulori ḳaldı ardınca anuñ
Raḥmeti_olsun aña dāyim Tañrınuñ

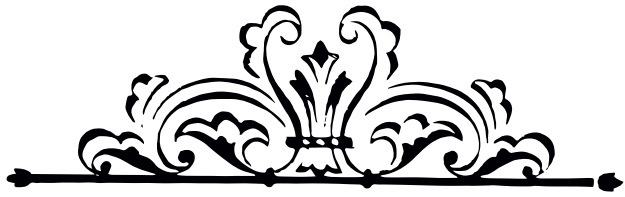
12 Ahmed, *age,* vr. 36a-37b.

METİN HAZIRLANIRKEN TAKİP EDİLEN YÖNTEM

- Henüz başka bir nüshasına ulaşılamadığı için metin, Berlin Devlet Kütüphanesi, Hs. or. 9559 numarada kayıtlı yazma esas alınarak hazırlanmıştır.
- Metinde yer alan kaside formundaki medhiyenin vezni gösterilmiş, buradaki beyitler mesneviden ayrı olarak numaralandırılmıştır.
- Metnin transkripsiyonu klâsik usule göre yapılmıştır. Kendinden önce bir harf bulunan noktalı *dâl* harfi, "ḫiẕmet" kelimesindeki kullanım hariç, *ḏ* ile gösterilmiştir
- Metindeki harekelere tâbi olunmuş, imlâda açıkça gösterilen sesler, transkripsiyonda korunmuştur.
- Telaffuzlarda harekelerle birlikte James William Redhouse'un Türkçe-İngilizce sözlüğü ana referans noktası addedilmiştir. İstisnai durumlar haricinde bu lügatteki okunuşlara riayet edilmiştir.
- Herhangi iki ve daha fazla unsurdan meydana gelen ve araya kaynaştırma harfi almayan kelimelerde, her bir unsur diğerinden "-" işareti ile ayrılmıştır. Metinde, *ki* ve *de* bağlacı hariç, bitişik yazılan bütün unsurlar, aralarında "-" işareti kullanılarak yazılmıştır. *Vâv-ı ma'dûle*ler üst karakter hâlinde yazılmıştır. *bâ* harfi ile yazılan zarf-fiiller "p" harfi ile gösterilmiştir.
- Arapça, Farsça iktibaslar Arap harfleriyle verilmiş ve tercüme edilmiştir.
- Metinde, vezin bozukluğu olan mısralara, mümkün olduğu takdirde müdahale edilmiş ve ekleme yapılmışsa bunlar [ ] içinde verilmiştir. Vezne uymayan ve düzeltilemeyen mısralarda durum dipnotta belirtilmiştir.

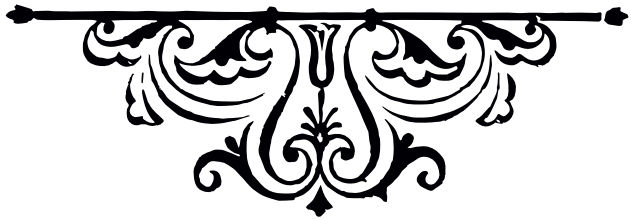
- İmlâda gösterilen imaleler ve zihaflar, transkripsiyonda korunmuştur, aksi hâlde durum dipnotta belirtilmiştir.
- Metinde noktalarında itina gösterilmeyen Türkçe kelimelerin imlâlarında doğru olanı tercih edilmiştir.
- Ayet iktibaslarında nadiren de olsa hatalar mevzubahistir. Bu hatalar metne yansıtılmamıştır.[1]
- Vasleler/ünlü birleşmeleri, "_" ile gösterilmiştir.

[1] Metinde imlalarında sehiv görülen ayetler şunlardır: A'râf Suresi, 69; En'âm Suresi, 100; Furkân Suresi, 47; Hac Suresi, 65; Mü'min Suresi, 19, 68; Ra'd Suresi, 12; Zâriyât Suresi, 56; Zümer Suresi, 53.

Ḳūt-ı Rūḥī

Ruhların Gıdası

Ḳūt-ı Rūḥī
Mevlūdü'n-Nebī ʿaleyhi's-selām

[1b] [mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün]

1
Bi-ismi'llāhi z̲i'l-cūdi'l-Kerīmi
Ve ḥamdi'llāhi Raḥmāni'r-Raḥīmi

2
Maʿārif gencinüñ miftāḥı tevḥīd
ʿAvārif şemʿinüñ mişbāḥı tevḥīd

3
Göñüldür maḫzen-i tevḥīd-i aʿẓam
Ṭılısm itmiş dili Ḥaḳ aña muḥkem

قال على كرم الله وجهه المرء مخفى تحت لسانه[1]

4
Küşād olmaġa bāb-ı kenz-i esrār
Gerekdür şıdḳ u iḫlāṣ-ıla iḳrār

الإيمان اقرار باللسان وتصديق بالجنان[2]

5
Żiyā vire dile tā nūr-ı idrāk
İde levḥ-i göñülden ẓulmeti pāk

6
Ne zībā fetḥ olur bu fetḥ-i fāyiḥ
Ki feyż-i Ḥaḳdan olur ḳalbe lāyiḥ

---

1 Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler: Ansiklopedik Sözlük*, İstanbul: Kesit, 2013, s. 541.

2 Benzeri için bkz. Yılmaz, *age,* s. 248.

Ruhların Gıdası
Nebî'nin (Selam onun üzerine olsun) mevlûdü

1 Kerîm olan, cömertlik sahibi Allah'ın adıyla ve Rahmân ve Rahîm olan Allah'a hamd ile...

2 Tevhid, maarif hazinesinin anahtarıdır ve ihsan mumunun etrafa saçtığı ışıktır.

3 O büyük tevhidin mahzeni gönüldür, Hak, lisanı ona muhkem bir tılsım eylemiştir.

Ali (Allah yüzünü şerefli kılsın) buyurdu: "İnsanın değeri, dilinin altında gizlidir."

4 Sırlar hazinesinin kapısının açılması için hakikati olduğu hâl ve ihlas ile terennüm gereklidir.

"İman, dil ile söylemek ve kalple tasdik etmektir."

5 İdrak nuru gönlü aydınlatınca gönül levhası karanlıktan kurtulur.

6 Hakk'ın feyzinden kalbe gelen bu güzel kokulu fetih, ne güzel bir fetihtir!

7 Her iş kim ola Ḥaḳ nāmıyla bünyād
Ol ebter ḳalmaz olur dāyim ābād

قال النبی علیه السلام کل امر ذی بال لم یبدأ ببسم الله فهو ابتر[3]

[2a] 8 Ne Evveldür ki andandur bidāyet
Zihī Āḫir añaʿāyid nihāyet

هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِیمٌ[4]

9 Zī ḥażret sermedīdür z̲ātı Dāyim
Ṣıfātından muḳīmāt oldı Ḳāyim

10 Müsemmāsınuñ esrārıdur ismi
Ṣıfātı genc-i z̲ātınuñ ṭılısmı

11 Ne Ẓāhirdür ẓuhūrından ḫafīdür
Zihī Bāṭın ki āṣārı celīdür

12 Zihī Vācid ki cūdından irüp dem
Dem urdı *kāf* u *nūn*dan[5] cümle ʿālem

فَاِذَا قَضٰٓى اَمْرًا فَاِنَّمَا یَقُولُ لَهُ كُنْ فَیَكُونُ[6]

13 Zihī Ḥay kim ḥayāt andan olur ḥay
Cihāndur ḳabża-i ḳudretde lā ṣey

---

3 Hadis-i şerif, Yılmaz, *age,* s. 385-386.

4 Hadîd Suresi, 3.

5 Kur'ân'da pek çok yerde geçen كن فيكون ibaresine atıf vardır: "'Ol' der, o da oluverir." (bkz. Mü'min Suresi, 68).

6 Mü'min Suresi, 68.

7 Hakk'ın adıyla inşa edilen her iş daima âbâd olur, akamete uğramaz.

Nebî (Selam onun üzerine olsun) buyurdu: "Allah'ın ismi ile başlanmayan her önemli iş sonuçsuz kalır."

8 O öyle bir Evvel'dir ki başlangıç O'ndandır ve öyle bir Âhir'dir ki nihayet O'na aittir.

"O, Evvel ve Âhirdir. Zâhir ve Bâtındır. O, her şeyi kemaliyle bilendir."

9 Öyle bir hazrettir ki ebedîdir, zâtı her an vardır, mevcudatı O'nun sıfatları var kılmaktadır.

10 İsmi, Allah'ın sırlarıdır; sıfatları zâtının hazinesinin tılsımıdır.

11 Öyle Zâhir'dir ki zuhurundan gizlenmiştir, öyle Bâtın'dır ki eserleri âşikârdır.

12 Öyle Vâcid'dir ki zamanı gelince bütün âlem, ihsanıyla *kâf* ve *nûn*'dan var olmuştur.

"Öyle ki O, herhangi bir iş(in olmasını) dileyince yalınız 'Ol' der, o da oluverir."

13 Öyle bir Hay ki hayat ondan dirilmiştir. Cihan, kudret elinde hiç hükmündedir.

خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ[7]

14 Cenāb-ı saṭvetinde z̲erreden kem
Semā ger ʿarş u ferş ü cinn ü ādem

15 Ne keş̲retdür ki vaḥdet anda penhān
Zihī vaḥdet ki keş̲ret aña burhān

16 Ḳadīm ü Ḳādir ü Ḥayy ü Ebeddür
Muḳīm u Ṣāniʿ u Ferd ü Ṣameddür

هو "الْحَيِّ الَّذِى لَا يَمُوتُ"[8]

17 Virür dil-tenge z̲ikri ferr ü vüsʿat
Anuñdur evvel āḫir ḥavl ü ḳuvvet

لا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم[9]

18 Semīʿ aḳvāle hem efʿāle nāẓır
Ḫafiyyāt-ı żamāyir aña ẓāhir

يَعْلَمُ خَآئِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى الصُّدُورُ[10]

19 Bu çarḫ-ı çenber-i heftüm muṭabbaḳ
Anuñ emriyle ḳāyimdür muʿallaḳ

7 Mülk Suresi, 2.
8 Furkân Suresi, 58.
9 Hadis-i şerif, Yılmaz, *age,* s. 406.
10 Mü'min Suresi, 19.

"Ölümü de, dirimi de takdir eden ve yaratandır."

14 Onun büyüklüğünün nezdinde gökyüzü, arş, yeryüzü, cin ve insan, zerreden daha değersizdir.

15 Öyle bir kesrettir ki vahdet onda gizlidir, öyle bir vahdettir ki kesret ona delildir.

16 Kadîm, Kâdir, Hay, Ebed, Mukîm, Sâni', Ferd ve Samed'dir.

"Ölmek şanından olmayan o Bâkî."

17 Zikri, kalbi daralanlara kuvvet ve genişlik verir, evvelde de âhirde de kudret ve kuvvet onundur.

"Her türlü kuvvet ve kudret, ancak yüce Allah'tadır."

18 Sözleri işitir, fiilleri görür, içteki gizli şeyler ona zâhirdir.

"(Allah) gözlerin hain bakışını, göğüslerin gizleyeceği her şeyi bilir."

19 Bu yedi kat çember hâlindeki felek, onun emriyle havada durmaktadır.

يُمْسِكُ السَّمَّاءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ[11]

20 Ġamāmuñ aġladur dem dem gözini
Ṣabā güldürmegiçün yir yüzini

وَيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ[12]

21 Cülāb-ı neyden eyler ḳand-i fāyiḳ
Ḳılur tedbīri toḫm-ı naḫli bāsiḳ

وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ رِزْقًا لِلْعِبَادِ[13]

22 Ḳulına ḫiẕmetinsüz virür ol ḳūt
Düzer dürri ṣadefde ṭaşda yāḳūt

فَاذْكُرُوا اٰلَاءَ اللهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ[14]

23 Süheylüñ pertevinden seng-i kuhsār
Olur laʿl ü ʿaḳīḳ emriyle her bār

[3a] 24 Buḫārı maʿden ider sengi cevher
Çıḳar ṣunʿ-ıla andan nuḳre hem zer

25 Yapar taʿlīm-ilen zenbūr-ı çālāk
Müseddes pür ʿaselden ḫücre-i pāk

11 Hac Suresi, 65.
12 Ra'd Suresi, 12.
13 Kâf Suresi, 10-11.
14 A'râf Suresi, 69.

"Semayı, yerin üzerine düşmekten O tutuyor."

20 O, rüzgâr yer yüzünü güldürsün diye zaman zaman bulutun gözünü ağlatır.

"(Yağmurla ağırlaşan) yüklü bulutları peyda eden O'dur."

21 Ney'in tatlı suyundan güzide şeker çıkarır, onun idaresiyle tohumdan bir hurma ağacı yükselir.

"Ve tomurcukları birbiri üstüne binmiş uzun boylu hurma ağaçları (yetiştirdik), ki (bunlar) kullara rızık olmak için (yaratılmışlardır)."

22 Kuluna, bir şey yapmasa da gıda verir, sedefte inciyi, taşta yakutu yaratır.

"O hâlde Allahın nimetlerini unutmayıp hatırlayın ki kurtuluşa erdirilesiniz."

23 Dağdaki taş, onun emriyle Süheyl yıldızının ışığından her seferinde yakut ve akik olur.

24 Sanatıyla buharı maden, taşı cevher eder de ondan hem gümüş hem altın çıkar.

25 Seri hareket eden arı, balla dolu tertemiz altıgen hücreler yapmayı öğrenir.

26 Dem-i āhūyı misk-i ġāliye-fām
İder baḥr-i zebedden ʿanber-i ḫām

27 Numūne ḥüsn-i taḳvīminden ādem
Nihāndur perde-i ṣunʿında ʿālem

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِی اَحْسَنِ تَقْوِیمٍ[15]

28 Kemāl-i ḳudretine irmez iʿcāz
تعالی شانه عن کل ایجاز

سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰی عَمَّا یَقُولُونَ عُلُوًّا کَبِیرًا[16]

29 Berī andan ola vāldeyhe evlād
Aḥaddur z̲ātına yoḳ keyf ü endād

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ اَللّٰهُ الصَّمَدُ لَمْ یَلِدْ وَلَمْ یُولَدْ وَلَمْ یَکُنْ لَهُ کُفُوًا اَحَدٌ[17]

30 Ḥulūl ü cüz’ ü küll ü intiḳālāt
Baʿīd aʿrāż u cevherden hem ol z̲āt

31 Münezzeh penç ü şeşden z̲āt-ı maʿbūd
Çü iṣbāt-ı beḳāsı nefy-i mevcūd

15 Tîn Suresi, 4.
16 İsrâ Suresi, 43.
17 İhlâs Suresi, 1-4.